

CSETE GYÖRGY

A SZERETET TEREI

Születésnap beszégetés Csete György építőművésszel

Sok építész maga tervezte csodaházban él. Csete György nem, egyszerű lakás, ahol vár, és a gyorsan lepergő évtizedeket idézzük. Zsúfolt könyvfalak a kis szobában, képek, lemezek; az asztalon új rajzok, kézzel írt levelek, és új kötete: borítóján merészen égbe törő tornyokkal.

szok; óriási páncélos csata zajlott az Alföldön. Édesapám evangélikus volt, és büszkén is vallotta. Városi tisztviselő, számszaki emberként dolgozott. Szorgalmas, derék, magas ember, jó beszédű férfi. Mint ilyen, hozzá illő, szép asszonyt választott magának, akit Korsós Tóth Irén néven ismernek arrafelé. Ő református volt, gyönyörű templomot emeltek, ami a Nagybányán ma is láthatóan a stílusában épült. Magas koronaakácok voltak a házunk előtt, ebből nyílt sövény, ez volt anyám örökségül kapott háza. Ha Szentesen megyek át, néha a szomszédunkba, Szőke Feriékhez is beköszönök, mert tudom, a világ legjobb kocsonyáját ott lehet enni... Ketten vagyunk testvérek, gyakran látogatom dr. Csete Attila sebész főorvost, akinek áldották a nevét a betegek, mert jószívű és áldozatos ember.

befogadják. Elmentünk, fel is vettek a sok segítő kéznek köszönhetően, és tanulhattam.

- Milyen volt a Debreceni Református Kollégium?

- Nagyszerű, magas színvonalú. Én a IV. A. osztályba jártam, a reálba. Szeretetteljes szellemű iskola volt, a tanárok is mind ilyenek. Egyik-másik később egyetemi oktató lett a városban. Tanítottak hétköznap, szombaton és vasárnap prédikáltak a kéttornyú Nagytemplomban. 1956-ig odajártam, a Rákosi rendszer tombolása közepette végeztem tanulmányaimat, és még abban az évben fölkerültem Budapestre, a Műegyetemre. Debrecenben hárman voltunk evangélikusok: Bánhidy Kálmán, akinek Németországba kellett mennie, Vladár Tibor, hála Istennek még él... Szoktunk találkozni, megvacsorázunk, beszélgetünk. Volt egy indulónk, amit mindig elénekelünk az érettségi óra, két református zsoltár vagy dicséret. Az egyik: „Ó, Sion, ébredj, töltsd be küldetésed, mondd a világnak, hajnalod közel”; a másik: „Fel barátim, drága Jézus zászlaja alatt”, ez a fontosabb. Kamaszok voltunk, ordítva énekeltek, mert szerettünk hangosak lenni.

- Hogyan került kapcsolatba az organikus építészettel?

- Tanáraink gyakran elmondták, szigorú foglalkozásokat válasszatok, ne human értelmiségi legyen belőletek. Padtársam, Daróczy Zoltán európai hírű matematikus lett, Vladár Tibor elektromérnök, én meg építésznek mentem. A Műegyetem két tanárára nagy szeretettel emlékszem, dr. Pogány Frigyesre, aki nagy

„Az építészet lényege: a szeretet”

– mondta egy régebbi találkozáskor. Azért emel hajlékot, az ember, hogy megvédje magát és családját, biztonságban éljen. Nincs nagyobb dolog, mint formálni a szeretet tereit, legyen az lakóház vagy templom. Mintha imára kulcsolt kezet idéznének templomai. De képzelhetjük Istennél zörgető kéznek, a Biblia egy-egy megelevenedő részének is. Szelíd szépséggel hirdetik a mester üzenetét.

A közelgő 75. születésnap kapcsán először édesanyjáról kérdeztem a délelőtti csendben. Örömeiről és terveiről.

- Boldog gyerekkorom volt – kezdi az emlékezést -, egészen 1944. október 6-ig. Akkor megszűnt, mintha elvágták volna. Szülővárosomhoz, Szenteszhez közeledtek az oro-

- Merre vitt életútja?

- A szentesi kubikos városban volt néhány ember, aki gyakran felkereste édesapámat, és mindig megnyílt a pénztárcája. Pár pengő adott a szegényeknek, hogy segítse őket; barátaim el is nevezték úri kommunistának. Csakhamar úri bitang lett belőle, mert a rongyos gárdában harcolt, akik legelőször foglalták el Kárpátalját. Ezért 1945 után nem járt jutalom, hanem népbírósi per. A szegedi híres Csillag börtönben egy évet húzott le! Elérkezett 1952, befejeztem az általános iskolámat, kitüntettek kiváló előmenetelemért. És akkor becsapott a bomba: sehová nem vettek föl. Volt egy öreg pap barátunk, Kanász-Nagy József, ha valahányszor a Szeder temetőben elmegyek egy obeliszk előtt, látom, ott pihen, és szál virágot mindig leteszek a lábához. Ő mondta, vigyék el Debrecenbe, a kollégiumba, hátha ott

Fotó: Fuchs

MŰTEREMHÁZAK MÁRTÉLY SZÍVÉBEN

formátumú professzor volt, és népnevelő is. Megint egy dolgot mondanék: a szeretet. Ez a lényeg. Ha ezt megérezed, s ő maga is olyan, az kiül az arcára. Nem is szeretnék a bolsevisták. Úgy végezte, hogy a szobájába más ült be, neki kitétek egy széket a folyosóra, ha néha bejön, le tudjon ülni valahová. Mikor végeztem, egy kis irodába kerültem, amely a hazai érc- és ásványbányáknak volt a tervező részlege a Dandár utcában. Kálmán László építészmérnök vezette, és megint csak az előbbi mondanám: a szeretet. Zsidó ember volt, és egy csomó zsidó származású öreg és elesett építész vett maga mellé. Így terveztünk, mértünk, együtt egy kedves közösségben.

- Jártá az országot?

- Zebegénytől Recskig mindenhol megfordultunk. Ezek az autóutak mindig azzal végződtek, hogy a környéket próbáltam bejárni és megismerni. Ezek a helyek sokszor szíven ütöttek. A Kálvária dombok tetején ott vannak a magányos oszlopok, legfelül meg a kereszt Krisztussal, jellegzetes példái a magyar népi építészetnek. Népit mondok, mert ezek alatt ott van az apró falu, tornácos, árkádós házakkal. És engem ezek befolyásoltak a későbbiekben; párhuzamosan a műépítészetben is volt egy-két mester, aki hatott rám. Le Corbusier kis könyvéből azt is megtudtam, hogy részt vett egy dunai úton, s többek között az Esztergom alatti szakasznál is elhajózott, erről egyszerű vázlatot készítet. Azt írja: azok az emberi, nemes arányok, amik az emberi test méreteiből következnek, ott vannak a paraszti népi építészetben is, a legendás 2,26-os méret. Ha magasra állsz, és fölnyújtod a kezdet, az ujjad begye éppen eléri a mestergerenda alját. Ez föllelhető nálunk, de Dániában is ezeket az arányokat találtam.

- Nagyon szépek Mártély határában lévő kis műteremházai.

- Mi nem nyaralni megyünk oda, hanem feleséggel együtt dolgozni. Legelőször vettünk egy tanyát, de azt háromszor kirabolták, mindent, még a fületlen lábast is elvitték. Ebből következett, ha legközelebb ott kapnak bennünket, akkor mi azt élve nem úszuk meg. Később két kis házat tudtunk építeni, ott rendezkedtünk be végleges munkára.

- Meddig dolgozott Ópusztaszeren?

- A munkát egy pályázaton nyertem 1991-ben. Nyolc évig tartott, addig ott dolgoztam minden nap. Csináltunk Dulánszky Jenő statikusmérnök barátommal egy erdőmúzeumot. A nagy alapterületet elosztottam tízzel, kis házakat terveztem egyenként, és így raktam össze. Hozzájuk hasonló apró, fedett hidakkal vannak összekötve, így tudunk átmenni az egyik kupolából a másikba. Eszembe jutott Szent István rendelkezése, hogy 10 falu építsen egy templomot. Én is építettem 10 kupolácska után egy templomot. Ökumenikus, előtte van egy külső oltár, a szertartáshoz szükséges tárgyakat le lehet tenni, terítőt ráteríteni. Ezeket mindig Ildikó készíti, nagyon szépen! Minden évben van egy nagy közös szertartás; a nép pedig elnevezte az egészet „Jurtafalunak”.

- Mint istenes ember, hogyan lép templomaiba?

- Én nem úgy vagyok hívő, és a legtöbb férfiember sem, hogy reggeltől estig imádkozik. De igyekszem. Igyekszem a hitemhez szükséges előírásokat betartani. Hogy így élek-e, az nem valószínű, de megpróbálok, ahogy a többiek. Másik nap jobb lenni, mint amilyen tegnap voltam. És hát szolgálat egész életemben!

- Hogyan született az 1956-os forradalomnak emléket állító kápolnája?

- Minden évben, október 23-án nekem van egy fontos teendőm: elmegyek a Corvin közbe, hogy részt vegyek az ünnepségen. Azt is fontosnak tartottam, hogy ezekre a megemlékezésekre nagyobbik fiamat, Csete Örsöt elvigyem magammal. És jól tettem, mert fölfigyelt az összegyűlt emberekre, megismerte őket, és ma is aktív kapcsolatban van velük. Készített 1956-ról egy riportkötetet, szöveggel, fotókkal, amelyik nemcsak magyarul, de angolul, lengyelül, japánul is megjelent. Kiállításain ismerkedtem meg Wittner Máriával és a Pongrátz testvérekkel. Gergely egyik barátjának az ötlete volt, hogy Kiskunmajsán kellene a múzeum mellé egy kápolnát emelni a meghaltak emlékére. Az összes kivégzett neve ott van a falon hosszúkás táblácskán. Nemcsak a név, de az év és a hónap, a nap, az óra és a perc is oda van írva!

- Nagyon szép könyv jelent meg életművéről.

- Egy könyvem már megjelent a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával. Ezt a másodikat is így terveztem, egy nagy alakú kiadványt. Az alaptól kértem 4 millió forintot, de csak egyet kaptam. Fiam, Örs, akkor az Apáczai alapítvány irodaigazgatója volt, az ő segítségével, és a család összefogásával jelent meg végül is a kötet. Két részből áll, az elsőt én írtam magamról, és Dulánszky Jenőről, akivel a 2000. évig szimbiozisban együtt dolgoztam. Együtt csináltuk az összes fontosabb munkánkat. Őt nem statikusként tartom számon, aki szolgálai módon kiszámolja a szükséges adatokat, hanem mint alkotó elmét. Nagyszerű társat. Akivel kevés vitánk volt, csak annyi, mint katolikus feleséggel, amennyi egy asszony és férfi között mindenütt van.

- Közelgő születésnapján, hogyan tekint vissza az életére?

- Nagyszerű munkákkal látott el a Jóisten. És még most is vannak gondolataim, terveim, folytatódik minden. Az evangélikus Sin Rózsikának szeretnék építeni Oroszában egy kenyér-kápolnát. Ott sütik a kenyeret, a kiflit, unokatestvérem, Rózsika áll a pult mögött, és kedvesen kínálja finom portékáját. Sarokház lesz, a földszinten, pont a sarkán lehet majd bemenni. Legyen a nagytemplom közelében egy ilyen hófehér imaház! A kenyérről tele lesz jóakarató emberekkel. És abban is reménykedem, ha az országban egész sor ilyen kápolna épül majd, az emberek kedvet kapnak ahhoz, hogy szépséget és gyógyítást a világot.

Fenyvesi Félix Lajos
(A Kápolna fotója Csete György gyűjteménye)

KÁPOLNA KISKUNMAJSÁN

„Erdő és ember” kiállításegyüttes. Az *Erdő temploma* és az ahhoz szervesen kapcsolódó tizenkét kupolás pavilon együtt alkotják a kiállításegyüttest. Az épületek ősi magyar technikával, hajlított szerkezettel épült hajlékok. A templomot honfoglalás kori magyar és szkíta szimbólumok díszítik. A zászlók Árpád korát idézik. Tervezték: Csete György és Dulánszky Jenő építészek, a zászlókat és oltárterítőket Csete Ildikó iparművész készítette, a díszítéseket Nagy István népművész faragta. Fotó: Gaál Györgyi.

